

Slovenská komisia Dejepisnej olympiády

Okresné kolo Dejepisnej olympiády pre ZŠ a 8-ročné gymnáziá

15. ročník, školský rok 2022/23

Testové úlohy pre kategóriu D (8. ročník ZŠ a 3. ročník OG)

Poznámka: Otázky monotematickej časti sú označené *.

1.* V prvých desaťročiach 19. storočia sa parný stroj zdokonalil, zvýšila sa jeho účinnosť i bezpečnosť. To otvorilo cestu pre široké uplatnenie tohto nového zdroja energie. Z uvedených možností vyberte dve nesprávne oblasti, v ktorých sa v tomto období nepoužíval. Do odpovedového hárka zapíšte iba príslušné písmená.

- a) vo všetkých odvetviach priemyslu
- b) v poľnohospodárstve
- c) v železničnej doprave
- d) v automobilovej doprave
- e) v leteckej doprave
- f) v lodnej doprave

2.* Anglický vynálezca a konštruktér Richard Trevithick sa do dejín techniky významne zapísal viacerými vynálezmi a vylepšeniami. Z uvedených možností vyberte tri správne.

- a) parná lokomotíva
- b) parník
- c) vysokotlakový parný stroj
- d) parná mláťačka
- e) parné čerpadlo
- f) naparovacia žehlička

3.* Pozorne si prečítajte nasledovný text a nájdite v ňom štyri chyby. Zapíšte ich do odpovedového hárka a doplňte tam aj správne, opravené znenie. Na poradí zapísaných chýb nezáleží. Zvýraznené slová sú správne a nie je možné ich meniť.

*Prvá železničná trať s parným pohonom v Európe bola medzi rakúskym mestom Linz a Českými Krumlovcami. Jej účelom bolo prepojiť lodnú dopravu premávajúcu po Rýne a Vltave, čo s napojením na riekou **Labe** zabezpečilo spojenie medzi Červeným morom a Severným morom.*

4.* Slovo elektrina pochádza z gréckeho slova „elektrón“. Do odpovedového hárka správne zapíšte, čo toto grécke slovo znamená v slovenčine. Pomôžte si obrázkom a aj prvým písmenom.

5.* Štefan Jedlík mal na svojom konte okrem svetového prvenstva v zostrojení modelu elektromotoru aj ďalšie významné úspechy v oblasti elektrotechniky. Z uvedených možností vyberte dva vynálezy, ktorými sa zapísal do dejín.

- a) elektrická turbína
- b) dynamo
- c) vylepšená elektrická batéria
- d) generátor striedavého prúdu

6.* Nemecký vynálezca a priemyselník Ernst Werner Siemens bol zakladateľom firmy, ktorá nesie jeho meno a existuje dodnes. Ktoré dva z uvedených vynálezov sa spájajú s jeho menom?

- a) striedavý elektrický prúd
- b) dynamo
- c) elektromobil
- d) elektrická lokomotíva
- e) elektromotor na jednosmerný prúd

7.* Asi najvýznamnejším priekopníkom železničnej dopravy, ktorá využívala silu pary, bol inžinier a vynálezca George Stephenson. Rozhodnite, či sú uvedené tvrdenia o ňom pravdivé alebo nepravdivé. Správnu odpoveď áno/nie označte (zakrúžkujte) v odpovedovom hárku.

- a) George Stephenson bol Angličan.
- b) Skonstruoval prvú výkonnú parnú lokomotívu.
- c) Táto lokomotíva vedela utiahnuť až 20 ton nákladu.
- d) V roku 1825 spustil prevádzku druhej verejnej železničnej linky osobnej dopravy na svete.
- e) Táto linka premávala medzi mestami Stockton a Darlington.

8.* V nasledujúcom texte správne doplňte chýbajúce slová a zapíšte ich do odpovedového hárku.

V roku 1889 bola v meste A dokončená 305 metrov vysoká veža, vtedy najvyššia na celom svete. Jej staviteľom bol inžinier Alexandre Gustave B .

9.* Tomas Alva Edison bol jedným z najvýznamnejších vynálezcov v dejinách, ktorý navyše vedel svoje vynálezy aj presadiť do praktického života. Vyberte, ktoré štyri vynálezy a postavené zariadenia sa spájajú s jeho menom.

- a) elektráreň na parný pohon
- b) gramofón
- c) žiarovka
- d) spaľovací motor na naftu
- e) fotoaparát
- f) fonograf
- g) elektrické kreslo

10.* Vytvorte správne dvojice z inžinierov a konštruktérov a ich vynálezov. Správne dvojice písmena a čísla zapíšte do odpovedového hárka.

a) Ferdinand von Zeppelin	1) automobil
b) Carl Friedrich Benz	2) lietadlo
c) G. Daimler a W. Maybach	3) vzducholod'
d) W. Wright a O. Wright	4) motocykel

11.* Pozorne si prečítajte slová Alberta Einsteina o jednom z najvýznamnejších slovenských vedcov a odpovedzte na súvisiace otázky.

Keby sa bol XY narodil za renesancie, bol by sa stal veľkým maliarom alebo sochárom, pretože najväčším impulzom jeho osobnosti je fantázia a nevyhnutnosť tvoriť. Už sto rokov také povahy najčastejšie inklinujú k technike. V nej sa vyvíja tvorivá nevyhnutnosť nášho veku.¹

- Uveďte meno a priezvisko tohto slovenského vedca (v texte skrytého za XY).
- Pôsoobil na jednej technicky zameranej vysokej škole vo Švajčiarsku. Uveďte mesto, kde táto škola dodnes stojí. Pomôžte si aj jedným písmenom, ktoré máte v odpovedovom hárku.

12.* Vyberte správnu možnosť z odpovedí na nasledujúce otázky a gramaticky správne ich zapíšte do odpovedového hárka. Pri jednej z odpovedí si pomôžte aj pripojeným obrázkom.

- Čo znamená cudzie slovo „litografia“ - kameňotlač, veda o litosfére alebo kresby na kameň?
- Keď ste v 19. storočí jazdili na velocipéde, išlo o predchodcu dnešného - motocykla, snowboardu alebo bicykla?

- Prvýkrát sa tento dopravný prostriedok objavuje v roku 1743 v Londýne, kde ho využil herec na pobavenie divákov. Oficiálny patent naňho získal v roku 1760 belgický vynálezca John Joseph Merlin. Umožňoval však len jazdu rovno. Jednalo sa o - kolieskové korčule, skateboard alebo o korčule na ľadovú plochu?

13.* Pozorne si prečítajte uvedené výroky/tvrdenia a rozhodnite, či sú pravdivé alebo nepravdivé. Do odpovedového hárka zaznačte (zakrúžkujte) iba áno alebo nie.

- Štáty s nerozvinutým vedeckým potenciálom držali krok so štátmi podporujúcimi výskum.
- Najrýchlejší vedecko-technický pokrok zaznamenalo v 2. polovici 19. storočia Nemecko a USA.
- Rýchly rozvoj Nemecka s nevôľou sledovali predovšetkým Francúzsko a Španielsko.
- Ak by ste patrili k proletariátu, tak by ste boli robotníkom.

14.* Z uvedených faktorov, ktoré podmieňovali rozvoj priemyselnej výroby v 2. polovici 19. storočia, vyberte štyri správne. Do odpovedového hárka zapíšte len písmená, pod ktorými sú tieto faktory uvedené.

- a) finančný kapitál z bánk
- b) rozvoj dopravnej siete
- c) dostatok vody pre parné stroje
- d) budovanie vodných elektrární
- e) dostatok surovín na výrobu
- f) vznik odborového hnutia
- g) dostatok kvalifikovaných zamestnancov

15.* Vytvorte správne dvojice z výskumníkov z odboru medicíny a oblastami, v ktorých dosiahli významné úspechy. Do odpovedového hárka zapíšte len správne dvojice písmena a čísla.

a) William Morton	1) výskum infekčných ochorení, vrátane besnoty
b) Rudolf Virchow (Wirchow)	2) sérum proti záškrtu
c) Robert Koch	3) éterová narkózu
d) Emil Behring	4) objav bacila tuberkulózy
e) Louis Pasteur	5) bunková patológia

16.* Podľa nižšie uvedenej charakteristiky určte, ktorej významnej osobnosti v oblasti fyziky sa týka, a napíšte do odpovedového hárka gramaticky správne jej celé meno, krajinu, odkiaľ pôvodne pochádzala, a krajinu, v ktorej väčšinu svojich vynálezov uskutočnila.

Išlo o jedného z najvýznamnejších vedcov a vynálezcov v dejinách ľudstva, ktorý sa preslávil predovšetkým v oblasti výskumu a vývoja elektrických strojov a zariadení. Na jeho počesť bola pomenovaná jednotka merania magnetickej indukcie. Jeho meno nieslo hneď niekoľko podnikov v bývalom Československu vyrábajúcich elektroniku, pričom jeden z nich sídlil na Orave. Je meno dnes nesie aj známy výrobca automobilov.

17. Do odpovedového hárka správne zapíšte iba štyri písmená, ktoré sú pri možnostiach, ktoré by podporoval zástanca osvietenského absolutizmu.

- a) pevnú centrálnu moc štátu
- b) rozsiahle reformy
- c) posilňovanie feudálneho systému
- d) celospoločenskú diskusiu o reformách
- e) zavádzanie nových technológií
- f) rozvoj školstva
- g) negatívny postoj k reformám

18. V ktorých mestách na Slovensku sa v 18. storočí nachádzali školy uvedené v odpovedovom hárku? Odpovede vyberte zo skupiny nasledovných miest a zapíšte ich gramaticky správne. V jednom prípade sú správnou odpoveďou dve mestá. Pomôžte si aj priloženým obrázkom z centra jedného z miest.

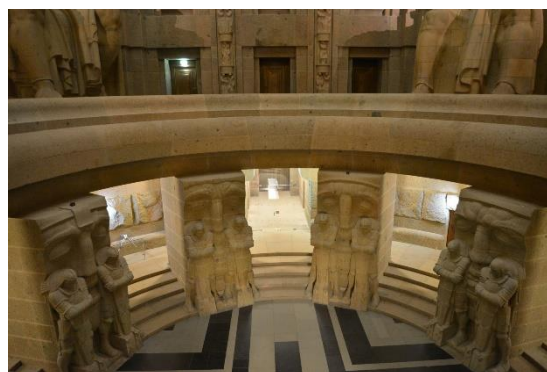

Bratislava, Trnava, Pezinok,
Senec, Banská Bystrica,
Banská Štiavnica, Prešov,
Košice

19. Pozorne si prečítajte nasledovný text a nájdite v ňom štyri chyby. Zapíšte ich do odpovedového hárka a doplňte tam aj správne, opravené znenie. Na poradí zapísaných chýb nezáleží. Zvýraznené slová sú správne a nie je možné ich meniť.

Matej Bel z Očovej neďaleko Zvolena patril k najvýznamnejším učencom rakúskej monarchie v 18. storočí. To mu vyslúžilo aj prezývku „veľká výzdoba Uhorska“. Jeho najväčším dielom sú Motície, akési predchodkyne dnešných encyklopédií, ktoré boli spracované podľa jednotlivých spojnic Uhorska. Pôsoobil aj ako rímskokatolícky farár v Bratislave.

20. Z uvedených dvojíc udalostí vyberte tú, ktorá sa odohrala v dejinách skôr. Do odpovedového hárku zapíšte vždy len číslo správnej odpovede uvedené v zátvorke.

- Koniec vojny za nezávislosť USA (1) alebo začiatok Francúzskej revolúcie (2).
- Povstanie dekabristov (1) alebo Bitka národov pri Lipsku (na fotke pamätník bitky) (2).
- Pád francúzskeho kráľa Ľudovíta Filipa (1) alebo pád francúzskeho kráľa Karola X. (2).
- Začiatok Krymskej vojny (1) alebo porážka maďarských vojsk pri Világoši (2).
- Vyhlásenie Talianskeho kráľovstva (1) alebo vyhlásenie Nemeckého cisárstva (2).
- Bitka pri Solferine (1) alebo začiatok Občianskej vojny v USA (2).

21. Vytvorte správne dvojice z mien osobností a ich krátkej charakteristiky. Do odpovedového hárku zapíšte len správne kombinácie písmen a čísel.

a) Napoleon Bonaparte	1) nepriateľ revolúcie a liberalizmu
b) ruský cár Mikuláš I.	2) vládca Sardínie a Piemontu
c) kráľ Karol Albert	3) prvý prezident USA
d) kráľ Friedrich Wilhelm IV.	4) víťaz v Bitke troch cisárov
e) George Washington	5) ten, ktorý odmietol cisársku korunu

22. Pozorne si prečítajte dobové svedectvo po jednej z bitiek druhej polovice 19. storočia a odpovedzte na nasledujúce otázky.

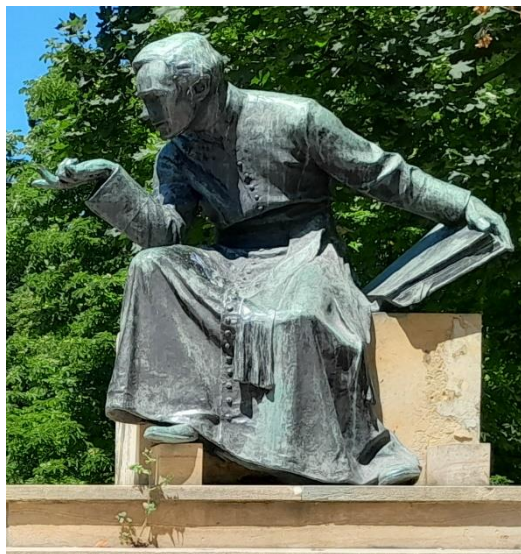
„Na kamennej podlahe castiglionských chrámov ležali ranení všetkých národností. Francúzi i Nemci, Slovania aj Arabi a vyplňovali aj najzadnejšie kúty. Mnohí z nich už nemali sily pohybovať sa“.²

- Autorom uvedených slov bol Švajčiar Henri (doplňte jeho priezvisko).
- O ktorú bitku išlo? Uveďte miesto a rok, kedy k nej došlo.
- Aký prínos má táto bitka vďaka vyššie spomenutej osobnosti až do dnešných dní, čo založil?

23. V slovenskom národnom hnutí od konca 18. storočia do polovice 19. storočia rozoznávame tri generácie predstaviteľov národného života.

Odpovedzte na súvisiace otázky.

- Uveďte, ako nazývame každú zo spomínaných troch generácií, ich názov je odvodený od priezviska najvýznamnejšieho predstaviteľa. Socha jedného z nich je na obrázku.
- V jednej z týchto generácií dominovali katolíci. Uveďte, v ktorej.
- Predstavitelia dvoch z týchto generácií kodifikovali spisovný slovenský jazyk. O ktoré generácie šlo?
- Ktorá z generácií (fáz) trvala najdlhšie?

24. V uvedených názvoch kníh v odpovedovom hárku správne doplňte chápajúce slovo.

- Jazykovedno-kritická ??? o slovenských písmenách
- Dúverná zmlúva medzi mňíchom a ???
- Slávy ???
- Slovanské ???
- René ??? príhody a skúsenosti

Autori: Mgr. Ľuboš Paller, Mgr. Štefan Podolinský

Recenzentka: Mgr. Barbora Kopuncová

Fotografie: Mgr. Ľuboš Paller, Mgr. Štefan Podolinský, Filip Smíkal

Zdroje citátov:

1 - Vasilko, Karol: Vývoj techniky a technológie - Od staroveku dodnes, Technická univerzita v Košiciach, fakulta výrobných technológií so sídlom v Prešove, Prešov 2010, 372 s., ISBN 978-80-553-0336-9. (str. 140).

2 - Krasnovský, Branislav, Bednárová Marcela, Ulrichová Barbora: DEJEPIS pre 8. ročník základnej školy a 3. ročník gymnázia s osemročným štúdiom. Vydavateľstvo Matice slovenskej, Martin 2011, 96 s., ISBN 978-80-811-5043-2. (str. 26)

Vydal: NIVaM, Národný inštitút vzdelávania a mládeže a Slovenská komisia Dejepisnej olympiády, 2023